

Управление в древен Египет

Египетската цивилизация възниква около 3150 година пр.н.е.^[1] с политическото обединение на [Горен](#) и [Долен Египет](#) при първия [фараон](#).^[2] [Историята на Древен Египет](#) се разделя на поредица от устойчиви *царства*, разделени от периоди на относителна нестабилност, наричани *преходни периоди* - [Старото царство](#) през ранната [бронзова епоха](#), [Средното царство](#) през средната бронзова епоха и [Новото царство](#) през късната бронзова епоха. Египет достига апогея на своето могъщество при Новото царство, при управлението на [XIX](#) и [XX династия](#), след което навлиза в период на бавен упадък. През последните столетия на Античността страната попада под властта на няколко последователни външни сили, а през 31 година пр.н.е. властта на фараоните е премахната и Египет става [провинция](#) на [Римската република](#).^[3]

Успехът на древноегипетската цивилизация се дължи в значителна степен на нейната способност да се приспособи към условията в долината на река Нил. Прогнозируемите наводнения и контролираното [напоиване](#) на плодородната долина създават излишък от земеделска продукция, който подхранва общественото развитие и културата. С тези излишни ресурси администрацията финансира експлоатацията на подземните богатства на долината и окръжаващите я пустинни области, ранното развитие на самостоятелна [писменост](#), организацията на обществени строителни и селскостопански проекти, търговията със съседните области и армията. Тези дейности се организират от бюрократична система от елитни писари, религиозни водачи и администратори под контрола на фараона, който осигурява сътрудничеството и единството на народа в контекста на сложна система от [религиозни вярвания](#).^{[4][5]}

История

Додинастичен период

Долината е естествено разделена на две части: [Горен Египет](#) и [Долен Египет](#). [Горен Египет](#) представлява тясна ивица земя, която се простира на 900 км по течението на [река Нил](#) - от [Асуан](#) до [Мемфис](#), но е не по-широка от 30 км, като на места се стеснява до няколкостотин метра. Тази отвоювана от пустинята област е наречена *Шемау* - йероглифът за означаване на думата съдържа двата знака, символизиращи областта: [напоителните канали](#), без които нейният разцвет би бил невъзможен, и папурът (или тръстиката), считани за типични за [Горен Египет](#). [Долен Египет](#) включва областта, разположена на север от [Мемфис](#), образувана от [Делтата](#) на [река Нил](#). Символ на тази "земя на Севера" - *Тамеху* - е [папирусът](#), който расте в изобилие в мочурищата около образуваните от наносите на [река Нил](#) езера. През [додинастическата епоха](#) на тези две територии се образуват две независими държави и дори след като [Менес](#) осъществява обединението на [Египет](#), сливайки двете царства, [фараонът](#) остава

владетел на "двете земи". и политическа връзка помежду им, така както [река Нил](#) останал географската връзка между двете области (виж [Делтата на Нил](#) и [Саид](#)).

По време на [Средното царство](#) египетското влияние се разпростира по цялото ханаанско крайбрежие, което по-късно става [Финикия](#). При царуването на [Сезострис I](#) египетското надмощие се налага от [Угарит](#) ([Рас Шамра](#)) до [Газа](#), като в Северна [Сирия](#) то продължава до края на амарнската епоха, а в Южна - до края на владичеството на Рамезидите с прекъсване през периода, предшестваш идването на власт на хиксосите, чиято империя, основана около град [Аварис](#), доминира от [Крит](#) до [Вавилония](#). По времето на фараоните от [XVIII династия](#) тяхното влияние се простира над целия регион на Близкия изток и [Егейско море](#) и ако вавилонският е езикът на висшата администрация, египетски се говори от [Ефрат](#) до [Сини Нил](#).

Във всички ханаански селища от [късната бронзова епоха](#) египетските паметници са многобройни и тяхната значимост е видна в градове като [Билбос](#), където е открит египетски храм, посветен на покровителката на града - [Хатхор](#). Действително [Билбос](#) е мястото с най-силно египетско влияние в [Ханаан](#), защото, както е известно, още през додинастичния период именно оттам населението от поречието на [река Нил](#) си доставяло дървен материал за строителство.

Няма съмнение, че древна [Нубия](#) дължи на [Египет](#) най-високите постижения на своята цивилизация, която през Късната епоха представлява африканизиран отглас на египетската култура. Името на египет произлиза от древното наименование, с което елините наричали земята по долното течение на река нил. Египтяните наричали земята си *та кеметили* черна земя заради местната почва.

Архаичен период

[Плочката на Нармер](#) описва обединението на Горен и Долен Египет^[11]

Египетският жрец от 3 век пр.н.е. [Манетон](#) групира дългата поредица фараони от [Менес](#) до неговото време в 30 династии, система, която продължава да се използва и днес.^[12] Той започва своята официална история с владетел на име Мени (Менес на гръцки), за когото се смята, че обединява двете царства на [Горен](#) и [Долен Египет](#) (около 3100 година пр.н.е.).^[13] Днес някои учени смятат, че митичният Менес може би е фараонът [Нармер](#), изобразен като обединител със символите на властта в церемониалната [Плочка на Нармер](#)

През [Архаичния период](#), около 3150 година пр.н.е., първите династични фараони укрепват своята власт в Долен Египет, установявайки столицата си в [Мемфис](#), откъдето контролират трудовите ресурси и земеделието в плодородната [Делта на Нил](#), както и доходоносния и стратегически важен търговски път към Азия.

Старо царство

Под ръководството на [тжати](#) държавните чиновници събират данъци, координират напоителни проекти, които повишават добивите, мобилизират селяните за работа на обществени строежи и организират правосъдна система, за да поддържат реда.^[18] Пирамидите, построени от фараоните [Джосер](#), [Хеопс](#) и техните наследници са най-известните символи на древноегипетската цивилизация.

Едновременно с нарастващото значение на централната администрация се издига и класата на образованите писари и чиновници, които получават от фараона земи в замяна на своите услуги. Фараоните раздават поземлени имения и за финансиране на култа към мъртвите и местните храмове, за да могат тези институции да поддържат култа към фараона след неговата смърт. Към края на Старото царство петвековната практика на подобни дарения постепенно подкопават икономическата власт на фараона, който вече трудно успява да поддържа разрастналата се централизирана администрация.^[19] С намаляването на властта на фараона областните управители започват да се противопоставят на неговото върховенство, което, заедно с тежката суша между 2200 и 2150 година пр.н.е.,^[20] довежда страната до 140-годишен период на глад и размирици.^[21]

Първи преходен период

В края на Старото царство централната власт се разпада и администрацията вече не може да поддържа стопанската организация на страната. Местните управители не могат да разчитат на владетеля за помощ по време на криза, а недостигът на храна и политическите противоречия се превръщат в глад и локални граждански войни. Въпреки тежките проблеми, местните лидери, освободени от задълженията към фараона, използват новите си възможности. Установили контрол върху собствените си ресурси, провинциите стават по-богати - факт, демонстриран от по-големите и пищни погребения сред всички обществени прослойки.^[22]

Свободни от задължения към фараона, местните управители започват да си съперничат за територии и политическо влияние. Към 2160 година пр.н.е. управителите на [Хераклеопол](#) установяват контрол над Долен Египет, а техните съперници от [Тива](#) - над Горен Египет. С експанзията на тиванските управители на север сблъсъкът между двете династии става неизбежен. Около 2055 година пр.н.е. тиванците, водени от [Ментухотеп II](#), успяват да надделеят, обединявайки двете части на страната и поставяйки началото на период на стопанско и културно възраждане, известен като [Средно царство](#).^[24]

Средно царство

Фараоните от Средното царство възстановяват стабилността и стимулират възстановяването на изкуствата, литературата и монументалните строителни проекти.^[25] Ментухотеп II и неговите наследници от XI династия управляват от Тива, но основателят на XII династия [Аменемхет I](#) премества столицата в [Ититави](#), град в оазиса [Фаюм](#), чието точно местоположение не е известно.^[26] Фараоните от XI династия предприемат дългосрочни мелиоративни проекти, за да увеличат селскостопанското производство около новата столица. Те завладяват части от [Нубия](#) с богати кариери и златни мини, а в източната част на Делтата изграждат големи укрепителни съоръжения, за да се предпазят от нападения от Азия.^[27]

С осигуряването на военната и политическа сигурност и на стопанското развитие, населението на страната нараства, а изкуствата и религията преживяват разцвет. За разлика от елетистките възгледи за боговете на Старото царство, за периода на Средното царство са характерни засилените изяви на лично благочестие и своеобразна демократизация на задгробния живот, в който всички хора притежават душа и могат да бъдат приети сред боговете.^[28]

Последният значим владетел на Средното царство, [Аменемхет III](#), допуска заселници от Азия в Делтата, за да осигури работна ръка за своите големи минни и строителни начинания. Тези амбициозни проекти, съчетани с неадекватните наводнения от река Нил в края на управлението му, натоварват икономиката и ускоряват бавният упадък към Втория преходен период при следващите XIII и XIV династии. По време на този упадък азиатските заселници започват да увеличават влиянието си в Делтата, като в крайна сметка установяват властта си над целия Египет и остават в историята под името [хиксози](#).^[30]

Втори преходен период

Около 1785 година пр.н.е., с отслабването на властта на фараоните на Средното царство, азиатските имигранти в град [Аварис](#) установяват контрол в източната част на Делтата, принуждават централното правителство да се оттегли на юг в Тива и започват да се отнасят към фараона като към васал, дължащ им данък.^[31] Хиксосите („чуждестранни владетели“) имитират египетските модели на управление и се изобразяват като фараони, интегрирайки египетски елементи в своята култура.^[32]

С възкачването на престола на Яхмос (1580—1558 г. пр. Хр.) започнал най-блестящия период в египетската история, наречен Ново царство (XVIII—XX династии). Това е времето на великите фараони, носещи имената Аменхотеп, Тутмос, царицата Хатшепсут, Ехнатон и Рамзес. По това време били построени храмовете в Карнак, Луксор, Абидос, Абу-Симбел и пирамидите в Долината на фараоните в Тива.